

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

11 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk (przewodniczący)
SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska (sprawozdawca)
SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 11 czerwca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Syndyka masy upadłości Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie
z 25 marca 2022 r., V Ca 2288/20,
w sprawie z powództwa J.C.
przeciwko Syndykowi masy upadłości Banku spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Syndyka masy upadłości Banku spółki akcyjnej
w upadłości z siedzibą w W. na rzecz J.C. kwotę 2700 (dwa tysiące
siedemset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

Agnieszka Góra-Błaszczkowska Agnieszka Jurkowska-Chocyk Piotr Telusiewicz

(P.H.)

UZASADNIENIE

J.C. wniósł o zasądzenie od pozwanego Banku S.A. w W. na jego rzecz kwoty 72 267,90 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 5 grudnia 2017 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 14 października 2020 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy - Woli w Warszawie zasądził od Banku spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz J.C. kwotę 72 267,90 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 31 maja 2018 r. do dnia zapłaty (pkt I), oddalił powództwo w pozostałej części (pkt II) oraz orzekło kosztach procesu (pkt III).

Wyrokiem z 25 marca 2022 r. Sąd Okręgowy w Warszawie, po rozpoznaniu apelacji pozwanego, oddalił apelację (pkt I) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II).

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy i przyjął, że umowa kredytowa jest nieważna na podstawie art 58 § 3 k.p.c. Powód zawierał umowę jako konsument, a pozwany ma status przedsiębiorcy. Strona pozwana nie wykazała, aby postanowienia umowy kwestionowane przez powoda były przedmiotem indywidualnych uzgodnień, czyli aby ten miał realny wpływ na ich treść.

W ocenie Sądu drugiej instancji postanowienia umowy lub wzorca, ustalone jednostronnie przez bank, i przyznające mu uprawnienie do jednostronnego, samodzielnego ustalania kursu kupna i sprzedaży CHF w stosunku do PLN bez wskazania reguł kształtowania tego kursu stanowią postanowienia naruszające dobre obyczaje, godzą bowiem w istotę równowagi kontraktowej stron.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko, iż klauzule indeksacyjne odnoszą się do przedmiotowo istotnych elementów umowy jako wpływające na ustalenie wysokości świadczenia kredytobiorcy, a art. 385¹ k.c. znajduje zastosowanie z uwagi na niejednoznaczność tych postanowień. W rozpoznawanej sprawie postanowienia umowy nie określały precyzyjnie rzeczywistej wysokości udzielonego kredytu po przeliczeniu do waluty obcej, a także świadczeń kredytobiorcy, w sposób możliwy do ustalenia w oparciu o czynniki obiektywne, niezależne od kredytodawcy. W szczególności nie wskazano precyzyjnie, na podstawie jakich kryteriów bank ustala kurs wymiany waluty obcej zarówno w momencie uruchomienia kredytu, jak

i spłaty poszczególnych rat. Na podstawie zapisów umowy, powód nie był w stanie w sposób racjonalnie uzasadniony określić wysokości własnego zobowiązania, a tym samym ocenić skutków ekonomicznych wynikających z zawartej umowy kredytowej, a także ryzyka związanego z podpisaniem umowy.

Zdaniem Sądu II instancji gdyby rzeczywiście zostało należycie wyjaśnione znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, to racjonalny kredytobiorca nie decydowałby się na kredyt powiązany z kursem waluty obcej w sposób wadliwy w perspektywie jego spłacania przez kilkadziesiąt lat, chyba żeby z okoliczności sprawy wyraźnie wynikało co innego - a takich okoliczności w niniejszej sprawie nie wykazano. Ponadto gdyby kredytujący bank zamierzał wystarczająco poinformować kredytobiorcę, będącego osobą fizyczną, konsumentem, o niebezpieczeństwach wynikających z kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, to nie proponowałby w ogóle zawierania takich umów kredytowych, zdając sobie sprawę - jako profesjonalista - że umowa taka może zostać łatwo oceniona jako nieuczciwa.

Sąd Okręgowy uznał, że skoro klauzule indeksacyjne odnosiły się do świadczenia głównego stron i brak jest podstaw do zastąpienia tych postanowień postanowieniami dozwolonymi, to ich usunięcie spowodowało brak możliwości określenia głównego przedmiotu umowy.

W ocenie Sądu Okręgowego także wejście w życie przepisów art. 69 ust. 2 pkt 4a w zw. z art. 69 ust. 3 w zw. z art. 75b ustawy Prawo bankowe w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 165. poz. 984) nie spowodowało, że postanowienia indeksacyjne utraciły abuzywny charakter w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Powołana ustawa nie zawierała bowiem regulacji mogących zastąpić ewentualne klauzule abuzywne, a jedynie nakładała na banki ciężar dokonania ogólnie określonych, wymagających skonkretyzowania in casu zmian umowy. Nie wystarcza to do przyjęcia domniemania, iż owe konkretne rozwiązania są wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę. Samo zaś umożliwienie spłaty bezpośrednio w walucie obcej jest uzasadnione tylko w przypadku mechanizmu indeksacji skonstruowanego prawidłowo; nie jest natomiast rozwiązany problem dotyczący określenia kursu, po którym przeliczona

została kwota kredytu oddawana do dyspozycji kredytobiorcy. Jeżeli natomiast chodzi o wskazaną w art. 4 zd. 2 ustawy antyspreadowej zmianę umowy kredytu, to mogłaby wywoływać skutek sanujący tylko wtedy, gdyby stanowiła wyraz następczej "świadomej, wyraźnej i wolnej" rezygnacji kredytobiorcy-konsumenta z powoływania się na abuzywność postanowienia (ewentualnie także nieważność umowy) i zgody na jego zastąpienie (ex tunc lub pro futuro) postanowieniem dozwolonym. Aneksu nie można uznać za wyraz świadomej zgody konsumenta na rezygnację z ochrony.

Konsekwencją stwierdzenia przestankowe nieważności umowy była aktualizacja po stronie powodowej roszczenia restytucyjnego. Kwota dochodzona przez powoda była mniejsza od należności uiszczonych w wykonaniu nieważnej umowy. Powództwo zostało więc wykazane co do zasadności oraz wysokości i prawidłowo zostało uwzględnione.

Odnosnie do podniesionych w toku postępowania odwoławczego zarzutów potrącenia i ewentualnego prawa zatrzymania na podstawie art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c., w ocenie Sądu Okręgowego oba zarzuty są nieskuteczne. Roszczenie objęte zarzutem zatrzymania musi być skonkretyzowane, a co do wysokości dokładnie określone. Do potrącenia może być przedstawiona istniejąca i wymagalna wierzytelność. W niniejszej sprawie zarzuty podniesione zostały na wypadek uwzględnienia powództwa; zarzut zatrzymania nie został sformułowany w sposób konkretny, bez określenia wysokości roszczenia.

Od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:
 1. art. 111 ust 1 pkt. 4 ustawy Prawo bankowe;
 2. art. 56 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 354 § 1 i § 2 k.c. w zw. z § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 3 w zw. z § 6 ust. 1 umowy kredytu;

3. art. 385 § 2 zd. 1 k.c. w zw. z art. 5 zd. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r., w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich,;

4. art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13;

5. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. ;

6. art. 69 ust. 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. 1997 Nr 140, poz. 939) (dalej "Prawo bankowe") oraz art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13;

7. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i art. 58 § 3 k.c.;

8. art. 56 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 354 § 1 i 2 k.c. i art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z par. 13 Regulaminu;

9. art. 498 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2¹ k.c. oraz art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.;

10. art. 455 k.c. i 481 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c.

11. naruszenie przepisów postępowania, tj.:

1. art. 321 k.p.c. poprzez wydanie wyroku zawierającego orzeczenie zasądające ponad żądania strony powodowej, tj. na podstawie faktycznej, której strona reprezentowana przez pełnomocnika profesjonalnego nie zgłaszała ani w pozwie ani w toku postępowania przed Sądem I instancji, co miało wpływ na treść wyroku i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 72 267,90 zł wobec ustalenia nieważności spornej umowy kredytowej;

2. art. 156 k.p.c. w zw. z art. 6 § 1 k.p.c. oraz 156 k.p.c. poprzez pouczenie powoda o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych twierdzeń i dowodów z jednoczesnym zobowiązaniem powoda do sprecyzowania żądania, co w konsekwencji stanowiło przekroczenie granic pouczenia i doprowadziło do naruszenia zasady równego traktowania stron postępowania,

a w konsekwencji do zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kwoty 72 267,90 zł w skutek ustalenia nieważności spornej umowy kredytowej.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu jako niezasadna.

Nie doszło do naruszenia przepisów postępowania. Powołanie art. 321 k.p.c. zmierza w rzeczywistości do podważenia podstawy faktycznej wyroku, co jest niedopuszczalne. Stosownie do art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów.

Nie doszło również do naruszenia przepisów postępowania poprzez skorzystanie przez sąd z dyspozycji art. 156 k.p.c. i pouczenie powoda o prawdopodobnym wyniku sprawy. Jak długo przepis ten nie zostanie wyeliminowany z porządku prawnego, tak długo nie można sądom czynić zarzutu z tego, że zastosowały przepis przewidziany w ustawie.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego problematyka, na którą powołuje się skarżący, była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. np. uchwała SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; podobnie w orzecznictwie TSUE zob. wyroki: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matej, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Trafność i aktualność przyjętej przez sądy powszechne oceny sprawy niniejszej potwierdza pogląd, wyrażony w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W orzeczeniu tym wyjaśniono m.in., że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego, odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Ponadto Sąd Najwyższy przesądził także, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego, umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron. Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy. Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia. Sąd Najwyższy rozpoznający niniejszą sprawę jest związany cytowaną uchwałą (art. 88 ustawy o SN).

Zaprezentowane stanowisko Sądu Najwyższego jest m.in. konsekwencją stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który w kwestii dopuszczalności wypełnienia powstałej luki po wyeliminowaniu klauzuli abuzywnej wypowiedział się m.in. w wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18. TSUE stwierdził w nim, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, by sąd krajowy miał możliwość zastąpienia nieuczciwego postanowienia umownego przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę, przy czym możliwość ta

jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki, tak że zostałby tym ukarany (zob. podobnie wyroki: z 30 kwietnia 2014 r., Kasler i Kaslerne Rabai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 80-84; z 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 64).

Nie można przyjąć, aby postanowienia umowy kredytowej odsyłające do kursu stosowanego przez bank były odzwierciedleniem ogólnej normy, przewidującej obowiązek ogłaszania kursów walut, wyrażonej w art. 111 ust. 1 pkt 4 ustawy - Prawo bankowe (m.in. postanowienia SN: z 21 grudnia 2023 r., I CSK 5177/22; z 12 lutego 2025 r., I CSK 601/24).

W orzecznictwie wypracowano jednolite stanowisko, że wykładnia art. 385¹ § 1 k.c. nie daje podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez bank. Przepis ten jest bowiem instrumentem kontroli treści umowy, przedmiotem oceny jest treść normatywna postanowienia umownego, a jej punktem odniesienia - sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem ex tunc, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne - z wyjątkiem woli konsumenta - pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru postanowień umownych. W konsekwencji bez znaczenia jest to, w jaki sposób pozwany rzeczywiście stosował abuzywne postanowienia umowne, w szczególności czy przynosiły mu one nieuzasadnione korzyści i czy opierał się na powszechnej i utrwalonej praktyce bankowej. Dla oceny abuzywności postanowień umownych nie ma znaczenia przyczyna zawarcia przez kredytobiorcę umowy, sposób jej wykonywania czy interes banku, który w relacji z konsumentem stosował klauzule niedozwolone (zob. m.in. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 i z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz orzecznictwo TSUE przytoczone w ich uzasadnieniu).

W przypadku dokonywania wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c., to klauzule przeliczeniowe odsyłające do określenia kursu waluty do tabel banku, jednostronnie przez niego kształtowanych, traktowane są za abuzywne. Istnienie umocowania ustawowego do tworzenia tabel bankowych nie rozstrzyga bowiem mechanizmu kształtowania tych tabel. Mechanizm przeliczania walut w tabelach bankowych powinien być zrozumiały, czytelny i transparentny, by konsument mógł ustalić wysokość swoich świadczeń przy dokonywaniu przeliczeń (zob. postanowienie SN z 5 lutego 2025 r., I CSK 12/24).

W niniejszej sprawie nie wystąpiła żadna z przesłanek, które umożliwiłyby wypełnienie powstałej luki po usunięciu postanowień abuzywnych. W przepisach prawa polskiego brak jest przepisu dyspozytywnego pozwalającego na ustalenie kursu wymiany walut w sytuacji, gdy postanowienie umowne określające taki kurs jest bezskuteczne. Przepisem takim nie jest w szczególności art. 358 § 2 k.c.

Klauzule indeksacyjne zawarte w umowie stron, jak prawidłowo stwierdziły Sądy *meriti*, nie sprostają testowi transparentności. W orzecznictwie TSUE wskazano, że wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek. Również związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu musi być przedstawiony tak, by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, konsekwencje ekonomiczne tej umowy (wyrok TSUE z 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, pkt 75 i kolejne, które się na niego powołują). Chodzi o możliwość ustalenia treści stosunku zobowiązaniowego, w tym zwłaszcza rozmiaru przyszłego świadczenia konsumenta, przy wykorzystaniu zobiektywizowanego kryterium przeciętnego konsumenta (zob. wyroki SN: z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Postanowienia uprawniające bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku,

a równocześnie obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji postanowienia umowy określające zarówno zasady przeliczenia na złote kwoty udzielonego kredytu przy jego wypłacie, jak i przeliczenia spłacanych rat, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyrok SN: z 28 stycznia 2025 r., II CSKP 786/23; z 20 września 2024 r., II CSKP 1094/23).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, gdyż pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku, przy czym dla tej oceny nie ma znaczenia, czy bank w rzeczywistości z tej swobody korzystał, niekorzystnie kształtując pozycję konsumenta.

Nie ma również racji skarżący, że Sąd Okręgowy powinien ocenić pod kątem ewentualnej abuzywności odrębnie klauzulę „ryzyka walutowego” (a także indeksacji) i odrębnie klauzulę „spreadu walutowego”. Klauzula indeksacyjna odnosi się do zwrotu sumy zaciągniętego zobowiązania i określając wysokość poszczególnych rat, wpływa na wysokość świadczenia kredytobiorcy. Klauzula ryzyka walutowego oraz klauzula kursowa (spreadowa) stanowią elementy składające się na całościowy mechanizm indeksacji i mogą funkcjonować tylko łącznie - w umowie

kredytu indeksowanego do waluty obcej przeliczenie wypłaconej kwoty kredytu na walutę obcą przy wypłacie kredytu służy temu, by można było ustalić wysokość zadłużenia i w konsekwencji wysokość pozostających do spłaty rat kredytu (zob. wyrok SN z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17). Z uwagi na ściśle powiązanie obu klauzul dla uznania całego mechanizmu indeksacji za niedozwolony wystarczające jest, że uznanie za abuzywną jednej z tych klauzul (zob. wyrok SN z 25 listopada 2024 r., II CSKP 1110/24).

Jak wyjaśniono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki SN z: 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Wyeliminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Jak wskazał Sąd Najwyższy, wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (wyroki SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Stanowisko to znalazło także swoje potwierdzenie w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w pkt 2 której stwierdzono, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Stwierdzenie

nieważności umowy mieści się zatem w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13/EWG przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych.

Modyfikacja umowy poprzez uzupełnienie jej luk byłaby sprzeczna z celem zapobiegania kolejnym naruszeniom, co jest istotą dyrektywy 93/13/EWG. Przedsiębiorca, mając świadomość braku sankcji, mógłby w dalszym ciągu stosować nieuczciwe praktyki oraz abuzywne klauzule, bowiem wiedziałby, że jedyną karą byłoby zastąpienie niedozwolonych postanowień innymi, co pozostawałoby bez wpływu na ważność wadliwego stosunku prawnego (zob. np. wyroki TSUE z: 14 czerwca 2012 r. w sprawie C-618/10, Banco Espanol de Credito SA; 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai; 26 marca 2019 r., w sprawach połączonych C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporation Bancaria SA i Bankia SA).

Sąd Najwyższy również wskazał, że działania sądu w razie stwierdzenia klauzuli abuzywnej mają mieć charakter sankcyjny, co oznacza osiągnięcie swoistego skutku zniechęcającego profesjonalnych kontrahentów, zawierających umowy z konsumentami do przewidywania w umowach z nimi nieuczciwych postanowień umownych. Taki skutek nie mógłby zostać osiągnięty gdyby umowa mogła zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy przez wprowadzenie do umowy warunków uczciwych (zob. np. wyroki SN z: 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, nr 2, poz. 7; 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że postanowienia umowy kredytu, zarówno określające zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złote przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, stanowią postanowienia określające świadczenia główne stron i jeżeli sformułowane są w sposób niejednoznaczny, pozwalając bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, to mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (m.in wyroki: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64;

z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54, i z 17 marca 2023 r., II CSKP 924/22).

Podsumowując, zarzuty skargi okazały się nieuzasadnione. Bezzasadny okazał się zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 2 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię. Przy przyjęciu możliwości rozróżnienia klauzuli przeliczeniowej od klauzuli indeksacyjnej jako klauzuli normatywnej (ogólnej), usunięcie z umowy klauzul przeliczeniowych skutkować musi upadkiem spornej umowy. Brak jest bowiem możliwości inkorporowania do umowy jakichkolwiek przepisów prawa powszechnie obowiązującego przez sąd „z urzędu” jak też wymaganej w tym przedmiocie zgody konsumenta. Badanie pod kątem abuzywności postanowień wzorców umownych odbywa się z uwzględnieniem chwili zawarcia umowy. Eliminacja postanowień odsyłających do tabelarycznych kursów bankowych powoduje nie dającą się usunąć lukę w umowie, na skutek czego nie może ona być w praktyce wykonywana.

Nie zasługiwał też na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i art 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez dokonanie ich błędnej wykładni. Jak już wskazano, zastąpienie abuzywnych postanowień przeliczeniowych nie przywróci stanu równowagi między stronami kontraktu ani nie wyrówna rozkładu ryzyka, które obciąża konsumenta w sposób niczym nieograniczony a kredytodawcę jedynie do wysokości udzielonego kredytu.

Natomiast według art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank., bank obowiązany jest ogłaszać w miejscu wykonywania czynności, w sposób ogólnie dostępny, między innymi, stosowane kursy walutowe. W art. 5 ust. 2 pkt 7 pr. bank, do czynności bankowych zaliczono, wykonywane przez banki, prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych. W ocenie Sądu Najwyższego, nie można przyjąć, aby postanowienia umowy kredytu odsyłające do kursu stosowanego przez bank były odzwierciedleniem ogólnej normy, przewidującej prowadzenie skupu i sprzedaży

walut obcych oraz obowiązek ogłaszania ich kursów (zob. m.in. wyrok SN z 22 sierpnia 2024 r., II CSKP 191/23).

Chybiony jest też zarzut wskazujący na naruszenie przepisów wprowadzonych ustawą antyspreadową. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już, że ustawa ta w żaden sposób nie podważyła skutków abuzywności omawianych klauzul przeliczeniowych (zob. m.in. wyrok SN z 22 sierpnia 2024 r., II CSKP 191/23).

Jako bezzasadny należało ocenić zarzut naruszenia art 498 § 1 i 2 k.c., bowiem prawo zatrzymania ustaje z chwilą zabezpieczenia roszczenia chronionego prawem zatrzymania (art. 496 in fine k.c.). Ustępuje ono zatem przed innym zabezpieczeniem, czyli ma charakter subsydiarny (pomocniczy). Pokreślenia wymaga, że przeciwstawne wierzytelności pieniężne mogą co do zasady zostać umorzone przez potrącenie, co zapewnia dalej idącą ochronę interesów stron, niż prawo zatrzymania. Zasadniczą funkcją potrącenia jest zaspokojenie roszczenia, a skorzystanie z tego instrumentu skutkuje wygaśnięciem obowiązku świadczenia, co odróżnia tę instytucję od prawa zatrzymania, które wywołuje jedynie skutek zawieszający i wstrzymuje obowiązek świadczenia retencjonisty. Z tego względu uznanie, że w przypadku wzajemnych wierzytelności pieniężnych strony mają prawo do zatrzymania świadczenia (i powstrzymania się od potrącenia) mogłoby przy tym rodzić ryzyko nadużycia tego uprawnienia przez strony. W szczególności skuteczne skorzystanie przez jedną ze stron z prawa zatrzymania musiałoby wyrzucić skutek w postaci uniemożliwienia skorzystania z potrącenia przez drugą stronę. Skutek taki wystąpiłby z tego powodu, że jedną z przesłanek dopuszczalności potrącenia jest wymagalność wierzytelności przedstawianej do potrącenia, rozumiana jako możliwość domagania się przez wierzyciela niezwłocznego spełnienia świadczenia przy wykorzystaniu zapewnionych przez państwo środków przymusu. Wykonanie prawa zatrzymania sprawia, że stan wymagalności roszczenia drugiej strony nie może powstać albo też ustaje, jeżeli roszczenie to stało się wymagalne wcześniej. W ten sposób podmiot, który chce uniknąć realizacji wzajemnych wierzytelności, mógłby wykorzystując prawo zatrzymania, osiągnąć taki rezultat nie tylko przez to, że sam powstrzymałby się ze skorzystaniem z uprawnienia do potrącenia, ale

również uniemożliwiłby wykorzystanie takiego uprawnienia drugiej stronie. Prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony (zob. wyrok SN z 20 września 2024 r., II CSKP 1094/23).

Mając na uwadze zaprezentowane argumenty, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., jako nie mającą uzasadnionych podstaw.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

Piotr Telusiewicz

(P.H.)

[a.ł]